Джон Роналд Руел Толкін

Повість про Араґорна й Арвен

Повість про Араґорна й Арвен

Арадор був дідом Короля. Син Арадора, Араторн, прагнув руки Ґільраени Прекрасної, доньки Діраела, який також був нащадком Аранарта. Діраел не давав згоди на цей шлюб, бо ж Ґілраена була надто молодою і ще не доросла до того віку, коли Дунаданці віддавали доньок заміж.

— І нехай Араторн відважний, — казав Діраел, — нехай він вже повнолітній і стане провідником раніше, ніж це прийнято в людей, серце підказує мені, що життя його буде коротким.

Та Іворвен, дружина Діраела, яка так само мала дар передбачення, відповідала:

— Спішити потрібно тим більше! Тінь грози, що ось-ось розпочнеться, тяжіє над нашими днями; вже близько час великих звершень. Якщо ж одружаться ці двоє зараз, то ще може народитися надія для нашого роду, якщо ж ні, то її не буде зовсім.

І сталося так, що Арадор загинув у бою з гірськими тролями у Холодногір'ї на північ від Рівенделлу тільки через рік по весіллі Араторна та Ґілраени, й Араторн став Володарем Дунаданців. Наступного року Ґілраена народила йому сина, якого нарекли Араґорном. Коли Араґорнові щойно виповнилося два роки, Араторн вирушив зі синами Елронда на битву з орками, й орча стріла влучила йому в око; за мірками його народу Араторнове життя було дійсно коротким, адже згинув він лише на шістдесятому році від народження.

Тоді Араґорна, який став Спадкоємцем Ісільдура, разом із матір'ю запросили до будинку Елронда у Рівенделлі. Елронд став йому за батька і полюбив як сина. Проте всі називали Араґорна Естел, що значить — "Надія", а його справжнє ім'я та істинне походження зберігалися в таємниці. Так наказав Елронд, бо дізналися Мудрі часу того, що Ворог шукає Спадкоємця Ісільдура, чи є ще такий на світі.

Коли ж виповнилось Естелові двадцять років, сталося так, що повернувся він до Рівенделлу після великих звершень у війську Елрондових синів. Подивився на нього Елронд і зрадів, адже побачив, що той став красивим, благородним і рано подорослішав, хоча й належало йому ще змужніти й возвеличитися духом. Саме тому в той день Елронд і назвав його на ім'я справжнє. Розповів йому, хто він і чий син, передавши спадкові клейноди Араґорнового роду.

— Це перстень Бараїра, — сказав Елронд, — ознака наших далеких родинних зв'язків. А це уламки Нарсіля. З ним ти звершиш багато величних діянь, бо я передбачаю, що життя твоє триватиме довше, ніж зазвичай триває людське життя. Але тільки якщо не станеться з тобою нещастя і ти витримаєш випробування. Та випробування це буде обтяжливим і довгим. А скіпетр Аннумінасу я залишаю в себе, бо тобі ще належить здобути його.

Наступного дня у часі заходу сонця блукав Араґорн самотньо в лісі, його серце переповнювала радість, і він співав, бо був сповнений надії, а цілий світ здавався йому прекрасним. І раптом він побачив дівчину, яка ступала по траві поміж білих стовбурів берізок. Він був настільки вражений цим видінням, що втратив дар мови, адже подумав, що заснув чи набув майстерності ельфійських менестрелів, які могли втілювати перед очима слухачів те, про що співали.

Бо співав Араґорн частину Балади про Лучіен, і йшлося в ній про зустріч Лучіен та Берена у лісі Нелдорета. Й сталося диво — тут, у Рівенделлі, перед ним постала Лучіен у сріблясто-голубій мантії,

прекрасна, немов ельфійський присмерк; пориви вітру розвівали її темне волосся, а коштовні камені палали на чолі.

Якусь мить Араґорн мовчки дивися на неї, але потім, злякавшись, що вона щезне і він інколи не побачить її більше, вигукнув: "Тінувіель, Тінувіель!" — точнісінько так, як Берен у стародавні часи Предковічних Днів.

Проте дівчина повернулася до нього і промовила, всміхнувшись:

— Хто ти? І чому називаєш мене цим ім'ям?

На це він відповів:

— Тому, що подумав, що ти дійсно Лучіен Тінувіель, про яку я співав. Але якщо ти й не вона, то дуже схожа.

— Багато хто так вважає, — промовила вона. — І хоч звати мене інакше, може статися таке, що доля моя буде схожою на призначення доньки Тінґола. Та хто ж тоді ти?

— Мене називали Естел, — відповів він, — та насправді я Араґорн, син Араторна, Нащадок Ісільдура, Володар Дунаданців, — проте не встиг він ще цього договорити, як зрозумів, що мала ціна всього його величного родоводу, яким він так пишався і який видався нікчемним, поряд з її величчю та красою.

Тоді вона розсміялася дзвінко й сказала:

— Тож ми далекі родичі. Бо я — Арвен, донька Елронда, і називають мене Ундоміель.

— Часто буває, — сказав тоді Араґорн, — що в часи небезпек люди ховають свої найбільші коштовності, та дивуюсь я Елрондові і братам твоїм, бо хоч і живу тут з дитинства, жодного разу не чув про тебе ані слова. Адже батько не тримав тебе під ключем.

— Ні, — відповіла вона, спрямувавши свій погляд на Гори, що біліли на сході. — Просто я жила якийсь час у країні, де матір моя народилася, у далекому Лотлоріені, а тепер повернулася провідати батька. Чимало років минуло з того часу, коли я востаннє була в Імладрісі.

Араґорна здивували ці слова, бо видавалася вона не старшою за нього, який тільки двадцять років прожив на цьому світі.

— Не дивуйся! — сказала Арвен, все прочитавши в його очах. — Діти Елронда мають дар життя Елдарів.

Й знітився Араґорн, бо побачив у її очах ельфійське світло і багаторічну мудрість. Та з тієї миті полюбив він Арвен Ундоміель, доньку Елронда.

По тому Араґорн надовго став мовчазним, і мати його зрозуміла: щось дивне відбувається з ним. Зрештою, він відповів на всі її питання, розповівши про зустріч у лісовій пітьмі.

— Мій сину, — мовила Ґілраена, — прагнення твоє — зависоке навіть для нащадка багатьох королів. Бо ж ця панна — найпрекрасніша та найвеличніша на землі. До того ж смертний не може взяти шлюб з кимось із Ельфів.

— Та ж ми родичі, якщо тільки правдиві перекази моїх прабатьків, — відповідав Араґорн.

— Вони істинні, — сказала Ґілраена, — але було те дуже давно — в іншу епоху цього світу й задовго до згасання нашого народу. І тому

боюся я, бо без благословення пана Елронда рід Ісільдура незабаром завершить свою історію. Та гадаю, Елронд не поблагословить такої справи.

— Гіркими тоді будуть дні мої, бо приречений буду тинятися в глушині, — відповів Араґорн.

— Направду такою є твоя доля, — відповіла Ґілраена, та хоч і мала, як і цілий її рід, дар передбачення, не повідала синові більше нічого зі своїх передчуттів, та й нікому не говорила того, про що він їй розповів.

Проте Елронд бачив багато і читав у багатьох серцях. Тому якось, ще до закінчення року, покликав він Араґорна до себе й мовив:

— Вислухай мене, Араґорне, сину Араторна, Володарю Дунаданців! Перед тобою лежить надзвичайний шлях: або ти звеличишся над пращурами з часів Еленділа, або впадеш у темряву разом із залишками свого народу. Роки випробувань попереду в тебе. І ти не матимеш дружини, бо жодна жінка не буде зв'язана з тобою словом, поки не настане твій час і ти не станеш достойним цього.

Занепокоївся Араґорн й запитав:

— Чи моя матір не казала чогось про це?

— Звичайно, ні, — відповів Елронд. — Твої власні очі зрадили тебе. Та казав я не тільки про свою доньку. Ти не заручишся навіть з донькою людського роду. А щодо Прекрасної Арвен, Панни Імладріса та Лоріена, Вечірньої Зорі нашого роду, то її походження значно вище за твоє, і жила вона на світі настільки довго, що порівняно з нею ти, як маленький паросток із поряд високим і струнким деревом. Вона — занадто високо над тобою. Гадаю, й вона це так само розуміє. Та навіть якщо й ні, й серце її звернеться до тебе, для мене гіркою буде доля, що на неї ми приречені.

— Яка доля? — спитав Араґорн.

— Поки я живу тут, вона матиме юність Елдарів, — сказав Елронд, — та коли я піду, вона піде зі мною, якщо захоче.

— Тепер зрозумів я, — промовив Араґорн, — що задивився на скарб не менш коштовний за скарб Тінґола, володіти яким забажав Берен. Така моя доля, — аж раптом провидіння його народу прийшло до нього, тому він продовжував:

— Та пане Елронде! Сьогодні роки твого життя швидко спливають, і час, коли твої діти постануть перед вибором розлучатися з тобою чи Середзем'ям, вже недалеко.

— Це так, — відповів Елронд. — Той час дійсно близько — для нас. Та для людей мине ще чимало довгих років. Проте моїй улюбленій доньці Арвен не доведеться обирати, якщо ти, Араґорн, син Араторна, не станеш поміж нами і не принесеш комусь з нас, чи мені, чи собі, нестерпну гіркоту розлуки. Ти ще навіть не уявляєшся, чого домагаєшся від мене, — він зітхнув і, помовчавши, продовжив, сумно дивлячись на юнака. — Та нехай станеться те, що має статися. Не варто говорити про це, коли ще багато часу попереду. Морок густішає, і чимало зла прийде у цей світ.

Тоді Араґорн попрощався з Елрондом із любов'ю, а наступного дня, сказавши "прощай" матері, дому Елронда й Арвен, вирушив у глушину. Тридцять років він боровся там зі Сауроном. Він став другом мага Ґендальфа, з яким пізнав глибини мудрості. Чимало небезпечних подорожей здійснив із ним Араґорн, та минали літа, й частіше він мандрував один. Важкими й довгими були його дороги, й лице його видавалося суворим, коли він не посміхався. Та виглядав він людиною, вартою почестей, королем-вигнанцем, якщо не приховував цього. Бо подорожував він у багатьох іпостасях і славу здобував під багатьма іменами. Він їхав верхи у війську рохиримів і бився за Владаря Ґондору

на землі та на морі. Та в часи перемог він зникав для Людей Заходу й ішов на самоті далеко на Схід і глибоко на Південь, пізнаючи там серця людей, злі та добрі, і викриваючи змови Саурона.

Таким чином він перетворився на наймужнішого чоловіка з-поміж живих, умілим в їхніх ділах, мудрим в їхніх знаннях, та, проте, — вищим за них, бо він був сповнений мудрості ельфів, а коли очі його починали палати вогнем, не багато було таких, хто міг той вогонь витримати. Час зробив обличчя Араґорна печальним та суворим, але надія ще жевріла десь глибоко в його серці., та й радість часом починала струменіти з нього, як джерело в скелях.

Коли Араґорнові сповнилося сорок дев'ять років, трапилося так, що він повернувся зі зловісних країв на темних кордонах Мордора, де знову поселився Саурон, плекаючи там свою злість. Араґорн був стомлений і бажав повернутися у Рівенделл, щоб хоч трохи відпочити перед наступними мандрами у далекі країни. Дорогою він минав Лоріен і Владарка Ґаладріель запросила його до цього прихованого краю.

Там, у родичів своєї матері, знову жила Арвен Ундоміель. Та Араґорн не відав про те. Майже не змінилася вона, бо роки смертних проходили повз неї, та обличчя її стало сумним і тільки зрідка було чути тепер її сміх. Араґорн натомість був у розквіті духовних та тілесних сил. Ґаладріель наказала йому скинути дорожній костюм, й вбрала його у сріблясте й біле, дала сірий ельфійський плащ, а на чолі в нього тепер палав ельфійський берилл. Тепер він вже не був схожий на Людину, але виглядав як Ельфійський володар з Островів Заходу. Й так сталося, що першою побачила його після довгої розлуки Арвен. І коли він йшов їй на зустріч під деревами Карас-Ґалодону, всипаними золотим цвітом, вибір вона зробила й доля її визначилася.

Не довго блукали вони разом полями Лотлоріену — зближався час розлуки. І ввечері дня літнього сонцестояння, Араґорн, син Араторна, й Арвен, донька Елронда, вийшли на вершину прекрасного пагорба Керин-Амрот, і ступали там босоніж по вічно зеленій траві, а еланор і ніфреділь

стелилися до їхніх ніг. І там, на пагорбі, вдивившись у Пітьму на сході і в Присмерк на заході, поклялися вони одне одному у вірності, й щастя охопило їх.

Тоді промовила Арвен:

— Темною є Пітьма, та серце моє переповнює радість, бо ти, Естел, будеш одним з-поміж тих, чия звитяга розсіє її.

Й відповів Араґорн:

— На жаль! Не маю я дару передбачити це. Та твоя надія — моя надія. Пітьму не приймаю я зовсім. Але й Присмерк не для мене, моя панно. Бо я смертний, і якщо ти будеш вірною мені, Вечірня Зірко, ти так само відкинеш Присмерк.

Довго стояла вона нерухомо, як біле деревце, а потім сказала нарешті:

— Я буду вірною тобі, Дунадан, й полишу Присмерк. Та там земля мого народу і відвічний дім моїх пращурів.

Арвен-бо ніжно любила свого батька.

Коли ж Елронд дізнався про рішення доньки, він не зронив жодного слова, хоча серце його обійняв смуток і нелегко було йому витримати долю, якої він давно боявся. Та коли Араґорн знову з'явився у Рівенделлі, Елронд покликав його до себе й сказав:

— Сину мій, настав той час, коли надія затуманилася, і я не маю змоги бачити майбутнє. А тепер і між нами тінь пролягла. Можливо, так вже призначено мені: своєю втратою відновити царювання людей. І тому, хоч я й люблю тебе, та кажу: Арвен Ундоміель не віддасть своє життя за нікчемність. Вона не буде нареченою Людини, меншої за

Короля Ґондора й Арнора. І тоді навіть наша перемога принесе мені тільки смуток і розлуку, та тобі — надію на швидкоплинну радість. На жаль, сину мій! Лякає мене те, наскільки важкою може виявитися для Арвен Доля Людська.

Більше вони про це не говорили. Араґорн знову вирушив у глушину — на зустріч із неймовірними небезпеками та важкою працею. Й поки на світ сходили тінь і страх поширювався Середзем'ям, а сила Саурона росла й вежі Барад-Дура здіймалися чим раз вище, Арвен залишалася в Рівенделлі й подумки наглядала за далекими мандрами Араґорна. З надією створила вона для нього велику королівську хоругву, відкрито підняти яку міг тільки той, хто проголосив би себе Володарем Нуменорців та Спадкоємцем Еленділа.

По якомусь часі Ґілраена з дозволу Елронда повернулася до свого народу в Еріадор й жила там самотньо. Не часто вона бачилася з сином, який поневірявся в далеких країнах. Та якось Араґорн повернувся на Північ, він прийшов до неї, а вона сказала:

— Останньою стане наша розлука, мій сину Естеле. Роки турбот зістарили мене, як звичайну людину, й я більше не можу змагатися з темрявою нашого часу, що стає густішою над Середзем'ям. Незабаром я покину його.

Араґорн спробував заспокоїти її словами:

— Але за темрявою може прийти світло. І якщо так, то ти побачиш його і зрадієш.

Та вона йому відповіла таким ліннодом:

— Оннен і-Естел Едаїн, у-гебін естел анім1.

Й Араґорн відійшов із важким серцем. Ґілраена померла ще до настання весни.

А час наближався до Війни Персня. Про це розказано вже в інших повістях: як відкрився непередбачуваний спосіб здолати Саурона і як збулася безнадійна надія. І сталося, що коли поразки, здавалося, вже не уникнути, Араґорн прибув з моря і розгорнув хоругву Арвен у Битві на Пеленнорських Рівнинах. Й у той день його було проголошено королем. Тоді нарешті, коли все було позаду, він став дійсним спадкоємцем своїх прабатьків і прийняв корону Ґондора й скіпетр Арнору. А в день літнього сонцестояння року падіння Саурона він отримав руку Арвен Ундоміель, й вони взяли шлюб у місті Королів.

Так закінчилася Третя Епоха — перемогою й надією, та найсумнішою з усіх печалей цієї Епохи стала розлука Елронда й Арвен, яких розлучило Море й нездоланна доля. Коли Великий Перстень був знищений, а Три інших втратили силу, Елронд відчув велику втому й залишив Середзем'я, щоби ніколи вже не повернутися. Арвен стала смертною, та призначено було їй долею жити доти, доки не втратить всього, що було їй даровано.

Королевою Ельфів та Людей прожила вона з Араґорном сто двадцять років у великій славі й блаженстві. Та ось Араґорн відчув, що старість його вже близько й зрозумів він, що прийшли до кінця його роки, хоч і були вони довгими. Сказав тоді Араґорн до Арвен:

— О Пані Вечірня Зірко, найпрекрасніша та найкоханіша у всьому світі! В'яне моє життя. Згадай! Ми збирали, ми витрачали, й ось вже близько час, коли треба сплатити борги.

Давно Арвен передбачила це й зрозуміла його відразу. Та горе проте охопило її.

— Отже, мій пане, ти зарано залишаєш свій народ? — запитала вона.

— Не зарано, — відповів він. — Бо якщо я тепер не піду, то буду змушений зробити це незабаром. А Елдаріон, наш син, вже став дорослим і може бути королем.

І по тих словах Араґорн пішов у Дім Королів на Вулиці Мовчання й ліг на ложе, приготоване для нього. Там попрощався він з Елдаріоном і передав йому крилату корону Ґондору й скіпетр Арнору. Потім всі залишили його, а Арвен стала біля його ложа. І вся її мудрість та знатне походження не змогли втримати її від мольби до нього залишитися ще трохи. Її дні не обтяжували її. Так спробувала вона гіркоти смертності, яку прийняла.

— Пані Ундоміель, — сказав Араґорн, — направду важким є ця мить, але ж вона була передбачена у той день, коли ми зустрілися під білими березами у саду Елронда, де тепер нікого не побачиш. І на пагорбі Керин-Амрот, відкинувши Пітьму та Присмерк, прийняли ми цю долю. Розваж сама, моя кохана, чи ти дійсно хочеш того, аби я чекав, поки не зсохнуся й не впаду зі свого високого трону, безпомічний, стративши ґлузд. Ні, владарко, я — останній з Нуменорців й останній Король Предковічних Днів. І мені було дане життя втричі довше від людей Середзем'я, але й милість піти за власним бажанням й повернути дар. Тепер я засну.

Я не потішаю тебе, бо такий біль на колах цього світу не можливо втішити. Та останній вибір перед тобою: розкаятися у своєму рішенні й піти у Пристановище, забравши з собою на Захід пам'ять про дні, нами прожиті, там вона вічно цвістиме, але буде тільки пам'яттю; або ж ти можеш скоритися Долі Людській.

— О ні, мій коханий владарю, — відповіла вона, — цей вибір я давно зробила. Немає тепер корабля, що міг би відвезти мене звідси туди, тому я направду змушена скоритися Долі Людській, хочу я того чи ні, мене чекає погибель і мовчання. Та послухай, Королю Нуменорців, тільки щойно зрозуміла я історію твого народу та його падіння. Я сміялася над людьми, нікчемними безумцями, та тепер шкода мені їх. Бо

воістину якщо це й дар Єдиного Людям, як кажуть Елдари, важко його прийняти.

— Схоже, так і є, — відповідав він, — та не нам впасти від поразки в останній битві — нам, тим, які відкинули Пітьму та Перстень. З сумом прощаємося ми, але не впадаймо у відчай. Бо, зрозумій! — не ковані ми навіки у колах світу цього, і за ними є щось більше, ніж пам'ять. Прощай!

— Естел! Естел! — скрикнула вона, а Араґорн, поцілувавши їй руку, поринув у сон. Й краса велика розкрилася тоді в ньому, й люди дивилися на нього з подивом, бо бачили злиті воєдино красу юності, звитягу зрілості та мудрість і величність його років. І довго лежав він там, образ величі Королів Людських, у славі, що не потьмариться до кінця світу.

А Арвен вийшла з Дому. Сяйво очей її згасло, й людям здавалося, що стала вона печальною та холодною, як настання зимової ночі без зірок. Потім попрощалася вона з Елдаріоном, з доньками і з усіма, кого любила, й покинувши місто Мінас-Тіріт, вирушила у землі Лоріену й оселилася там під напівмертвими деревами й прожила до настання зими. Ґаладріель пішла, і Калеборн теж пішов, а земля замовкла.

Там нарешті, коли листя маллорнів опало, але не настала ще весна, вона прилягла відпочити на Керін-Амроті. Й там знайшла вона свою могилу, що буде вічно зеленою, допоки не переміниться світ, і люди, які прийдуть, не забудуть остаточно днів її життя, а еланор і ніфреділь не перестануть квітнути на схід від Моря.

Так закінчується ця повість, як вона прийшла до нас з Півдня, і по смерті Вечірньої Зірки нічого більше не буде сказано в цій книзі про ті прадавні часи.

1Я дала Надію Дунаданам, собі ж не залишила надії.